

Recenzja książki

Pomagamy dzieciom w badaniu świata

M. Kwaśniewskiej i W. Żaby-Żabińskiej

Mirosława Parlak

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

We wczesnej edukacji coraz większą uwagę zwraca się na przeprowadzanie przez dziecko operacji myślowych, mniejszą zaś na kształtowanie wiedzy pamięciowej. Funkcja poznawcza w takim właśnie wymiarze ma być realizowana we wszystkich dziedzinach i obszarach edukacji. Myślenie rozwija się na drodze własnej działalności dziecka, w toku rozwiązywania problemów. Rola nauczyciela polega na pobudzaniu aktywności wychowanków, wprowadzaniu ich w takie sytuacje, w których wychowankowie dostrzegają problemy, zainteresują się nimi i chcą je rozwijać na miarę swoich możliwości. Dzięki rozwiązywaniu problemów dziecko rozumie związki i zależności zachodzące w otaczającym świecie, uczy się funkcjonować w środowisku. Rozwiązywanie problemów wymaga od ucznia wykazania się umiejętnościami wykorzystania zdobytej wiedzy. W umyśle dziecka zachodzą więc różnorakie procesy, takie jak: przewidywanie, planowanie, sprawdzanie, ocenianie, wnioskowanie i inne, czemu towarzyszy przypominanie, wyobrażanie, analiza i synteza, porównywanie. Zadaniem nowoczesnej edukacji jest organizowanie takich sytuacji, w których zaangażowane zostanie myślenie dziecka. Istnieje więc zapotrzebowanie na literaturę, w której nauczyciele znaleźć mogą stosowne informacje oraz inspiracje do efektywnej pracy.

W odpowiedzi na potrzeby praktyki edukacyjnej nakładem Wydawnictwa Grupa Edukacyjna S.A. uka-

Pomagamy dzieciom w badaniu świata,
M. Kwaśniewska, W. Żaba-Żabińska,
wydawca: Grupa Edukacyjna S.A., Kielce 2012
(skan okładki ze strony: okazje.info)

zała się godna polecenia książka Małgorzaty Kwaśniewskiej i Wiesławy Żaby-Żabińskiej *Pomagamy dzieciom w badaniu świata. Zabawy badawcze*. Omawiana pozycja jest książką wyjątkową. Stanowi bowiem wyjątek wśród publikacji z zakresu pedagogiki przedszkolnej. Jest ona dedykowana nie tylko nauczycielom wychowania przedszkolnego, lecz i rodzicom, którzy mogą w niej znaleźć przykłady zabaw angażujących aktywność dzieci oraz inspiracje do realizowania własnych pomysłów w tym zakresie.

Książka składa się z czterech części. Pierwsza z nich stanowi wartościową podbudowę teoretyczną prezentowanych poglądów – przybliża nauczycielom prawidłowości rozwoju dzieci, szczególnie zaś wyjaśnia dziecięcą potrzebę poznawania i doświadczania świata. Autorki

ukazują możliwości organizowania w przedszkolu oraz w warunkach domowych zabaw badawczych, których zadaniem jest poznawanie przez dzieci różnorodnych zjawisk z zakresu przyrody nieożywionej. Przedstawione przez Autorki założenia teoretyczne są wstępem do kolejnego rozdziału, poświęconego przedstawieniu roli, jaką mają do spełnienia dorośli w zaspokajaniu naturalnej dziecięcej potrzeby poznawania otaczającej rzeczywistości. Zgadza się one m.in. z poglądami Jeana Piageta na temat warunków efektywności kształcenia i wpisania działań nauczyciela w naturalne procesy życiowe dziecka: należy stworzyć dziecku takie warunki, które w jak najlepszy sposób stymulować jego rozwój we wszystkich sferach. Przytaczając poglądy psychologów Autorki przedstawiają warunki niezbędne do zorganizowania takiego środowiska, które ma zaspokajać potrzeby poznawcze dziecka. W tej części publikacji Autorki przedstawiają również istotne wskazania metodyczne, które powinny obowiązywać nauczycieli wychowania przedszkolnego podczas organizowania sytuacji edukacyjnych służących wspomaganie dzieci w procesie poznawania świata. Działania nauczyciela, mając charakter etapowy, powinny przebiegać w następującej kolejności (s. 18–21):

- 1) diagnoza poziomu rozwoju dzieci,
- 2) organizacja warunków,
- 3) sytuacja wyjściowa,
- 4) pierwsze pomysły dzieci,
- 5) doświadczanie, badanie, eksperymentowanie,
- 6) wyciąganie wniosków,
- 7) wyjaśnienie nauczyciela,
- 8) praktyczne odniesienia,
- 9) sprawdzenie poziomu przyswojonej wiedzy,
- 10) wzmacnianie motywacji do dalszych poszukiwań.

Autorki wyczerpująco opisują konkretne działania, jakie powinny podejmować nauczyciele, aby osiągnąć

zamierzenia wskazane w kolejnych etapach, które będą pomocne nauczycielowi w ich organizacji.

W rozdziale trzecim książki podjęto trud przedstawienia klasyfikacji zabaw służących rozwijaniu umiejętności badawczych dzieci. Znalazły tu miejsce podziały i charakterystyki zabaw znanych z literatury przedmiotu: klasyfikacja Bożeny Muchackiej oraz zabawy zaproponowane przez D. Chauvela i V. Michael. Autorki zwracają uwagę, że „ich wspólnym mianownikiem jest (...) dążenie do rozbudzania dziecięcej ciekawości poprzez bezpośredni kontakt z wybranymi zjawiskami” (s. 23).

Oprócz wyżej wymienionych klasyfikacji w tej części książki znalazła też miejsce koncepcja własna Autorek. Przedstawione są w niej zagadnienia mające na celu **zapoznanie dzieci na drodze ich własnej aktywności badawczej ze zjawiskami przyrody nieożywionej** – przede wszystkim z zakresu fizyki i w mniejszym stopniu z chemii. Przyjęta przez Autorki tematyka stanowi największą wartość prezentowanej koncepcji, bowiem nauczyciele nie zawsze ją doceniają, zapominając, że obie dyscypliny wiedzy – fizyka i chemia tłumaczą wszystko, co dzieje się wokół nas. Ponadto realizacja problematyki dotyczącej powyższych dziedzin stwarzać może problemy zarówno natury metodycznej, jak i merytorycznej.

W czwartym, ostatnim rozdziale prezentowanej pozycji znalazły miejsce przykłady szczegółowo zaplanowanych sytuacji edukacyjnych, uszeregowanych według konkretnych zagadnień. W każdej z prezentowanych sytuacji edukacyjnych określone zostały cele zajęć oraz niezbędne środki dydaktyczne.

Autorki proponują zajęcia, których przedmiotem poznania przez dzieci mogą być następujące rzeczy i zjawiska (s. 35–36):

- ruch ciał,
- tarcie, siła tarcia,

- fale dźwiękowe,
- prawo powszechnego ciążenia,
- siła wyporu,
- stany skupienia substancji,
- przemiany fazowe: parowanie, skraplanie, sublimacja, resublimacja, topnienie, krzepnięcie,
- I zasada termodynamiki,
- przemiany gazowe,
- odbicie i załamanie światła,
- rozszczepienie światła białego,
- zwierciadła,
- przyciąganie elektrostatyczne,
- właściwości magnetyczne materii,
- prąd przemienny,
- fale elektromagnetyczne,
- rozpuszczalność substancji,
- chromatografia cieczowa.

Dodatkowym walorem przedstawionych propozycji są przygotowane dla nauczyciela najważniejsze zagadnienia merytoryczne z zakresu poznawanych przez dzieci zagadnień. Istotny jest też fakt, że Autorki nie poprzestają na jednej propozycji, oferują kilka przykładowych zabaw, aby nauczyciel mógł wybrać taką, jaka najlepiej przystaje do indywidualnych warunków, w których prowadzą zajęcia. Książkę kończy zestawienie literatury szczególnie polecanej nauczycielom.

Omawiana książka z całą pewnością zainteresuje pedagogów, a także kandydatów przygotowujących się do tego zawodu. Nie ulega wątpliwości, że powinna znaleźć poczesne miejsce w biblioteczce każdego nauczyciela.